

LIFE TO GRASSLANDS

Ohranjanje in upravljanje suhih travišč v Vzhodni Sloveniji

2015 - 2020

LIFE14 NAT/SI/000005

Strokovne podlage za upravljanje habitatnega tipa Polnaravna suha travišča in grmiščne faze na karbonatnih tleh (*Festuco-Brometalia*) (*pomembna rastišča kukavičevk (HT 6210*))

na projektnem pod-območju Gorjanci, ki je enako območju Natura SI3000267 Gorjanci-Radoha

Naloga	Strokovne podlage za upravljanje habitatnega tipa Polnaravna suha travišča in grmiščne faze na karbonatnih tleh (Festuco-Brometalia) (*pomembna rastišča kukavičevk (HT 6210*)) na projektnem pod-območju Gorjanci, ki je enako območju Natura SI3000267 Gorjanci-Radoha
Izdelovalec	ZAVOD RS ZA VARSTVO NARAVE Tobačna ulica 5, 1000 Ljubljana
Nalogo pripravili	Matej Simčič, univ. dipl. geog. Klemen Kamenik, univ. dipl. inž. gozd.
Številka naloge	8-I-228/1-O-17/NDŠ
Kraj in datum izdelave	Novo mesto, 23.01.2017

KAZALO VSEBINE

1	UVOD.....	7
1.1	OSEBNA IZKAZNICA.....	8
1.2	POVZETEK	9
2	OPIS OBMOČJA	10
2.1	GEOGRAFSKA LEGA, VELIKOST PILOTNEGA POD-OBMOČJA.....	10
2.2	PRAVNI STATUSI OBMOČJA	11
2.2.1	Varstvo narave.....	11
2.2.1.1	Območja Natura 2000.....	11
2.2.1.2	Ekološko pomembna območja (EPO)	12
2.2.1.3	Naravne vrednote	13
2.2.2	Kmetijstvo.....	15
2.3	PROSTORSKO IN SEKTORSKO NAČRTOVANJE	16
2.3.1	Prostorsko načrtovanje	16
2.3.2	Kmetijstvo – kmetijsko okoljski ukrepi, podukrepi in operacije Programa razvoja podeželja 2014 – 2020	17
2.3.3	Gozdarstvo – Gozdnogospodarski načrti	17
2.4	FIZIČNE ZNAČILNOSTI OBMOČJA.....	18
2.4.1	Klimatske značilnosti.....	18
2.6	PRETEKLA RABA TRAVIŠČ OBMOČJA.....	18
2.7	EKOLOŠKE IN BIOLOŠKE ZNAČILNOSTI OBMOČJA	19
2.8	DRUŽBENO EKONOMSKE ZNAČILNOSTI OBMOČJA	20
2.8.1	Dejavnosti znotraj območja.....	20
2.8.1.1	Varstvo narave.....	20
2.8.1.2	Kmetijstvo.....	20
2.8.1.3	Gozdarstvo.....	20
2.8.1.4	Rekreacija in turizem.....	21
2.8.1.5	Poselitev, urbanizem in infrastruktura.....	21
3	VIRI IN LITERATURA.....	23

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Osebna izkaznica območja	8
Preglednica 2: Območji Natura 2000 v projektnem pod-območju Gorjanci	11
Preglednica 3: Ekološko pomembno območje Gorjanci	12
Preglednica 4: Naravne vrednote (navedene so le ploskovne naravne vrednote) v pod-območju Gorjanci	13
Preglednica 5: Kmetijska zemljišča	15
Preglednica 6: Veljavni prostorski akti	16
Preglednica 7: Veljavni gozdnogospodarski načrti	17
Preglednica 8: Ciljni habitatni tip na projektnem pod-območju Gorjanci	19
Preglednica 9: Ostali habitatni tipi in kvalifikacijske vrste na projektnem pod-območju Gorjanci	19
Preglednica 10: Demografski kazalci občin, na območju katerih se nahaja projektno pod-območje Gorjanci (SURs, 2015)	22

KAZALO SLIK

Slika 1: Pilotno pod-območje Gorjanci	10
Slika 2: projektno pod-območje Gorjanci obsega 2 območji Natura 2000: Gorjanci-Radoha (SAC) in Gluha loza (SPA).....	11
Slika 3: Ekološko pomembno območje Gorjanci	12
Slika 4: Naravne vrednote v projektnem pod-območju Gorjanci in njegovi okolici	14
Slika 5: Kmetijska zemljišča v projektnem pod-območju Gorjanci	15

OKRAJŠAVE IN SIMBOLI

ARSO	- Agencija Republike Slovenije za okolje,
EPO	- ekološko pomembno območje,
EU	- Evropska unija,
GERK	- grafična enota rabe kmetijskih gospodarstev,
GGE	- gozdnogospodarska enota,
GGO	- gozdnogospodarsko območje,
ID. ŠT.	- identifikacijska številka,
KGZ	- kmetijsko gozdarski zavod,
KOP	- kmetijsko okoljska plačila,
LAST.	- lastnina,
LD	- lovska družina,
LPN	- lovišče s posebnim namenom,
LUO	- lovsko upravljavsko območje,
MET	- KOP podukrep: 214-III/3 Ohranjanje traviščnih habitatov metuljev,
OE	- območna enota,
SCI	- predlagano posebno varstveno območje,
RD	- ribiška družina,
RS	- Republika Slovenija,
SDF	- Standard data form – obrazec za opis območij Natura 2000,
SPA	- posebno varstveno območje,
TTN	- temeljni topografski načrt,
ZGS	- Zavod za gozdove Slovenije,
ZRSVN	- Zavod Republike Slovenije za varstvo narave,
VVO	- Vodovarstveno območje,
PSA	- Projektno pod-območje

1 UVOD

Dokument **Strokovne podlage za upravljanje habitatnega tipa HT 6210* Polnaravna suha travišča in grmiščne faze na karbonatnih tleh (*Festuco-Brometalia*) (*pomembna rastišča kukavičevk) na projektnem pod-območju Gorjanci**, ki je enako območju Natura SI3000267 Gorjanci-Radoha smo pripravili za potrebe izvajanja načrtovanih projektnih aktivnosti za izboljšanje stanja (odstranjevanja zarasti, ustrezna raba-paša/košnja) in zagotavljanja ustrezne dolgoročne rabe suhih travišč v okviru projekta Ohranjanje in upravljanje suhih travišč v Vzhodni Sloveniji (LIFE14NAT/SI/000005), 2015 - 2020.

Strokovnim podlagam so priložena (Priloga 1) **Naravovarstvena izhodišča za upravljanje suhih travišč na projektnih pod-območjih projekta LIFE TO GRASSLANDS: pod-območje Gorjanci**, v katerih podajamo natančnejše predloge za vzpostavitev travišč iz zaraščajočih površin in predloge za primerno upravljanje preko košnje.

Strokovne podlage so nastale na podlagi Vodnika vsebin za pripravo podrobnejših načrtov upravljanja območij Natura 2000, ki je nastal v sklopu projekta LIFE »Natura 2000 v Sloveniji – upravljavski modeli in informacijski sistem« s kodo LIFE04NAT/SI/000240 (2007), Vodnika vsebin priprave načrtov upravljanja (za)varovanih območij, ki je nastal v sklopu projekta NATREG s kodo SEE/A/479/2.3/x (2011) in povzema prilagoditve, nastale v projektu WETMAN (LIFE09/NAT/SI/00374).

1.1 OSEBNA IZKAZNICA

Preglednica 1: Osebna izkaznica območja

OSNOVNE INFORMACIJE			
NAZIV PROJEKTNEGA POD-OBMOČJA		Gorjanci - Radoha	11799,41 ha
NARAVOVARSTVENI STATUS			
VAROVANO OBMOČJE		SCI	SI3000267 Gorjanci – Radoha
NATURA 2000		SPA	SI5000029 Gluha loza
EKOLOŠKO POMEMBNO OBMOČJE		61400 Gorjanci	
NARAVNE VREDNOTE		Projektno pod-območje: 24 območij naravnih vrednot in 142 točkovnih naravnih vrednot (od tega 130 jam).	
ZAVAROVANO OBMOČJE	Projektno pod-območje Gorjanci kot tako ni zavarovano. Zavarovani so le manjši deli (skupaj le 0,35 %), in sicer v obliki treh (3) naravnih spomenikov in dveh (2) naravnih rezervatov (oba sta pragozdova). V 80-ih in 90-ih letih 20. stoletja so bile izdelane strokovne podlage za zavarovanje osrednjega dela Gorjancev v obliki krajinskega parka, vendar do dejanskega zavarovanja ni prišlo.		
INFORMACIJA O DOKUMENTU			
OBODBJE PRIPRAVE	1. 1. 2016 - 23. 1. 2017		
UPRAVLJANJE OBMOČJA	Območje nima posebnega upravljavca. Z območji Natura 2000 upravljajo sektorsko pristojne inštitucije. Zavarovana območja nimajo določenih upravljavcev. Z zemljišči na območju upravljajo lastniki zemljišč.		
PRIPRAVLJALEC	Zavod RS za varstvo narave, Območna enota Novo Mesto		
NASLOV	Strokovne podlage za upravljanje habitatnega tipa HT 6210* Polnaravna suha travnišča in grmiščne faze na karbonatnih tleh (<i>Festuco-Brometalia</i>) (*pomembna rastišča kukavičevk) na projektnem pod-območju Gorjanci, ki je enako območju Natura SI3000267 Gorjanci-Radoha		
NOSILEC PRIPRAVE	Matej Simčič, univ. dipl. geog.		
TELEFON	(07) 39 31 549		
MAIL	matej.simcic@zrsvn.si		
SPLETNA STRAN	www.lifetograsslands.si in www.zrsvn.si		

1.2 POVZETEK

Prostorski razvoj, ki bi sledil trajnostni rabi naravnih virov in ohranjeni naravi, je na območju Gorjancev težko dosegljiv. Delno je vzrok v tem obmejna lega, saj so Gorjanci v celoti obmejno območje, ki je poleg tega težko dostopno (tako s slovenske, kot tudi s hrvaške strani), delno pa k temu pripomore tudi znotraj in medsektorska razdrobljenost. Območje Gorjancev je namreč administrativno razdeljeno na 4 občine, 2 statistični regiji, 2 območni enoti Zavoda za gozdove Slovenije.

Prevladujoča raba na območju Gorjancev je gozd, znotraj tega pa se v obliki razpršenih otokov pojavljajo travišča (oz. košenice). Večji ohranjeni kompleksi košenic so Rute, Miklavž in Javorovica, okoli njih pa so posamezne manjše zaplate travišč. Zaradi zahtevnih naravnih razmer in ekstenzivnega upravljanja s košenicami v preteklosti se je na Gorjancih razvil prioritetni habitatni tip ekstenzivnih travišč. Kmetije ležijo v naseljih ob vznožju Gorjancev, zato se na območjih prioritetnih habitatnih tipov, ki so praviloma višje na Gorjancih, pospešeno opušča raba. Površine se izrazito zaraščajo, lastniki pa tudi nimajo več interesa za kakršnokoli udejstvovanje na območju košenic.

Opuščanje kmetijskih zemljišč in s tem zaraščanje je v obdobju zadnjih 40 let najbolj opazno na območju Rut, kjer je danes z gozdom poraščenih približno 75 % travniških površin iz leta 1975. Ugotavljamo, da na širšem območju Gorjancev pričetek pospešenega opuščanja rabe travišč približno sovпада z vstopom Slovenije v Evropsko unijo, pri čemer pa je potrebno vedeti, da se je proces pričel že približno 2 desetletji pred tem.

Glavne grožnje in pritiski na ekstenzivna travišča na območju Gorjancev so:

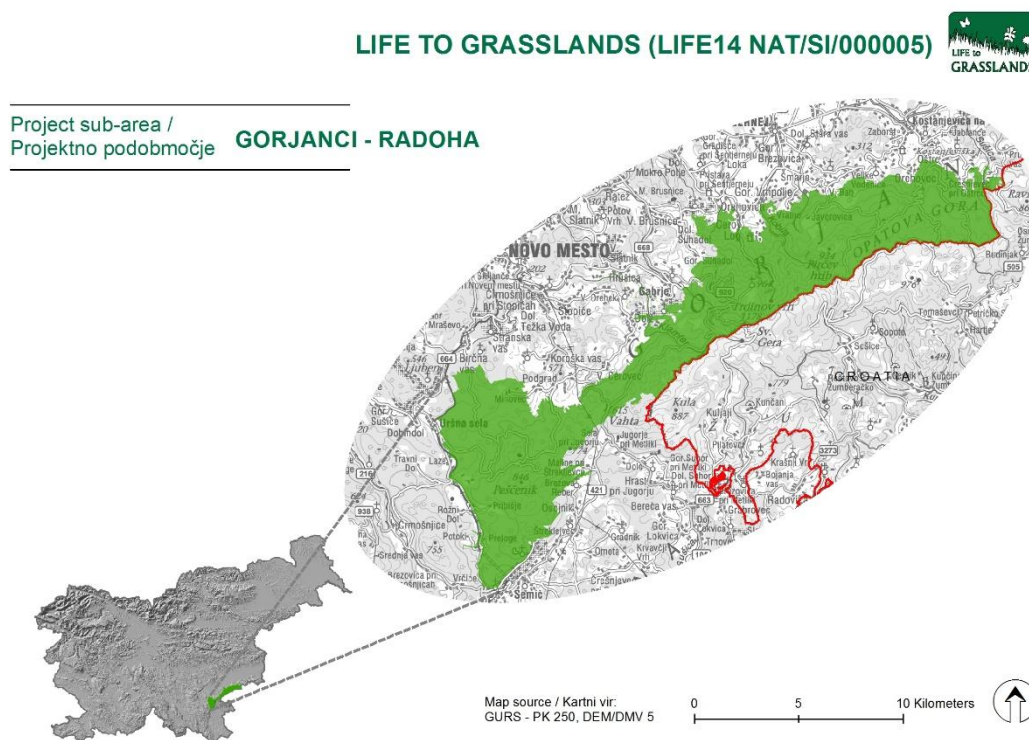
- opuščanje kmetijske rabe (košnje)
- neprimerna raba (mulčenje)
- izguba mreže travišč
- mestoma intenzifikacija rabe

Varstveni cilji za ohranjanje ekstenzivnih travišč na območju Gorjancev so vezani na ohranjanje specifičnih lastnosti, struktur in procesov preko izvajanja enkratne košnje po 30.6. in prepovedjo gnojenja travišč.

2 OPIS OBMOČJA

2.1 GEOGRAFSKA LEGA, VELIKOST PILOTNEGA POD-OBMOČJA

Slika 1: Pilotno pod-območje Gorjanci

Gorjanci so planotasto, pretežno z gozdom poraslo hribovje na jugovzhodu Slovenije, ki se razprostira od Črmošnjiške doline na zahodu vse do meje s Hrvaško na reki Savi pri Brežicah. Na severu se Gorjanci strmo spuščajo proti Krški ravni, na jugu pa se stopnjasto spuščajo proti Beli krajini in Karlovški kotlini. Za Gorjance je značilna velika razčlenjenost površja, ki je posledica močne zakraselosti in velike erozijske moči vodotokov. Zaradi neugodnih reliefnih razmer so redko poseljena pokrajina. Velika večina naselij se nahaja ob samem vznožju Gorjancev na nadmorskih višinah do 300 m, višje ležita le Javorovica (550 m) in Planina v Podbočju (nekaj pod 700 m). Nadmorske višine segajo od nižinskih 140 m do 1178 m, kolikor jih ima vrh Gorjancev, Trdinov vrh. Skupna površina projektnega pod-območja (ki je enako posebnemu varstvenemu območju (območje Natura 2000) Gorjanci-Radoha) znaša 11.799,4 ha. Prevladujoča raba je gozd, znotraj tega pa se v obliki razpršenih otokov pojavljajo travišča (oz. košenice). Večji ohranjeni kompleksi košenic so Rute, Miklavž in Javorovica, okoli njih pa so posamezne manjše zaplate travišč.

Gorjanci ležijo med dvema območjema z visoko poselitveno gostoto, dolino reke Krke na odseku Novo mesto – Brežice in širšim zaledjem Zagreba na Hrvaškem. Slaba prometna infrastruktura in obmejna lega Gorjancev oz. Žumberka na hrvaški strani sta "naravna" mehanizma za varovanje pred prevelikimi pritiski oz. izrabo tega zelo občutljivega prostora.

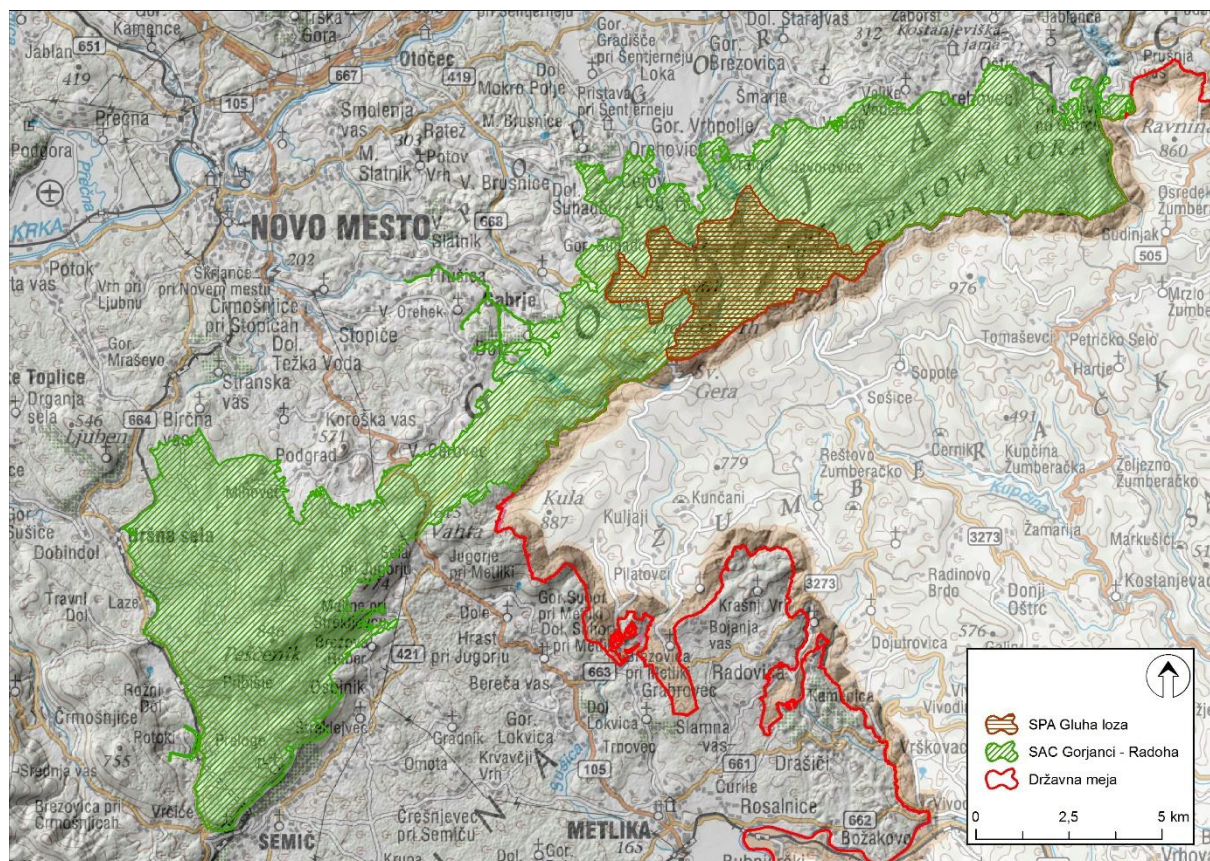
2.2 PRAVNI STATUSI OBMOČJA

2.2.1 Varstvo narave

2.2.1.1 Območja Natura 2000

Preglednica 2: Območji Natura 2000 v projektnem pod-območju Gorjanci

KODA	IME	KRATKA OZNAKA	VELIKOST NATURA 2000 (ha)	PILOTNO OBMOČJE (%)
SI3000267	Gorjanci - Radoha	SAC	11799,40	100
SI5000029	Gluha loza	SPA	1442,20	12,22

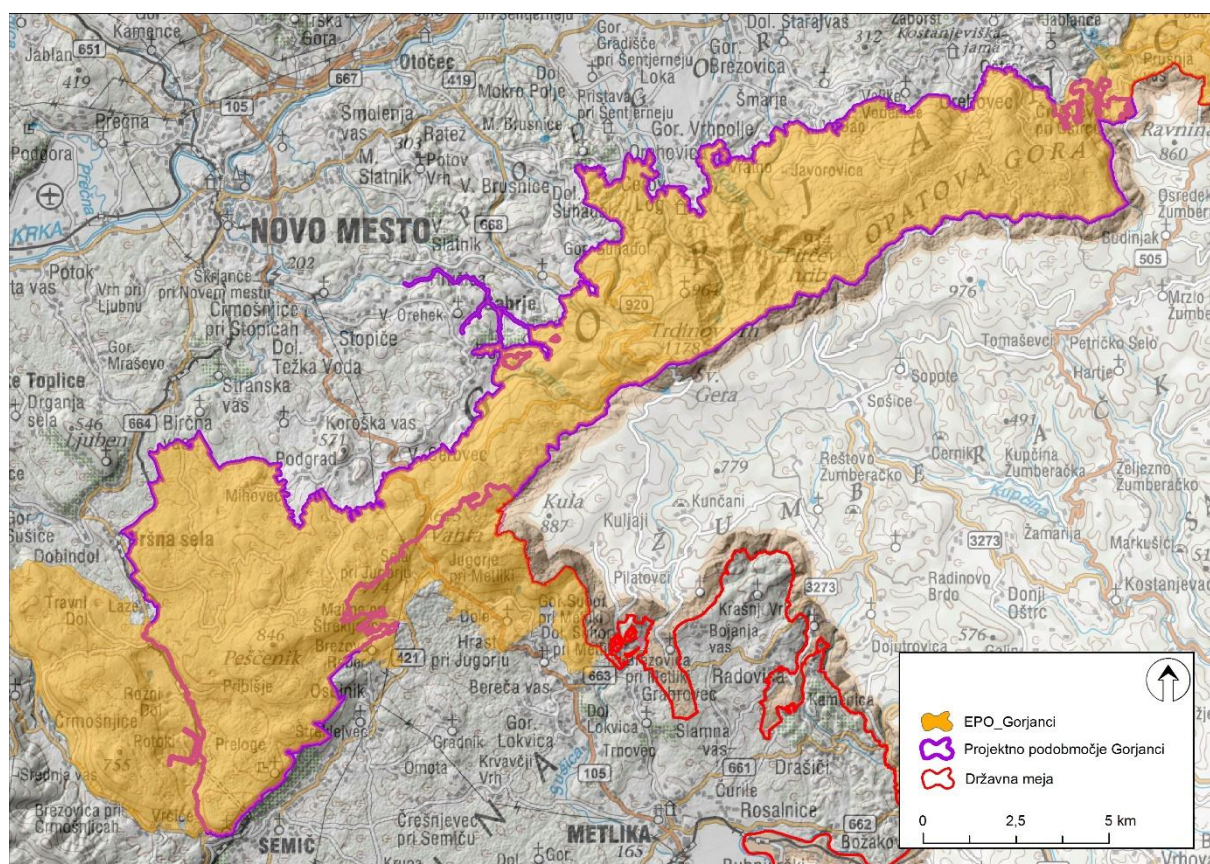
Slika 2: projektno pod-območje Gorjanci obsega 2 območji Natura 2000: Gorjanci-Radoha (SAC) in Gluha loza (SPA)

2.2.1.2 Ekološko pomembna območja (EPO)

Preglednica 3: Ekološko pomembno območje Gorjanci

KODA	IME	KRATEK OPIS	VELIKOST EPO (ha)
61400	Gorjanci	Hribovito območje na JV delu Slovenije, razteza se ob meji s Hrvaško od doline Črmošnjic do doline Bregane z najvišjim Trdinovim vrhom (1181 m nv). V matični podlagi se izmenjujeta dolomit in apnenec, mestoma so primešani tudi laporji. V hribovju so številni izviri, ki napajajo vodnate potoke, vrezane v globlje doline (Klamfer, Pendirjevka, Kobila, Sušica). Večino območja preraščajo ilirski bukovi gozdovi, na prisojnih pobočjih ter na razgibanem prehodu Gorjancev v belokranjski kraški ravnin pa so se ohranile košenice s suhimi travniki in rastišči kukavičevk. Pomembna so tudi redka rastišča hrvaškega klinčka, panonske detelje, kranjskega šebenika in lepega čevljca. Prostrano območje je habitat velikih zveri (rjavi medved, navadni ris), ptic (belohrbti detel in koconogi čuk), netopirjev (širokouhi in veliki navadni netopir), saproksilnih hroščev (bukov in alpski kozliček), potoki so habitat navadnega koščaka in velikega studenčarja, na bolj odprte predele pa so vezani metulji (veliki frfotavček, črtasti medvedek).	19367,42

Slika 3: Ekološko pomembno območje Gorjanci

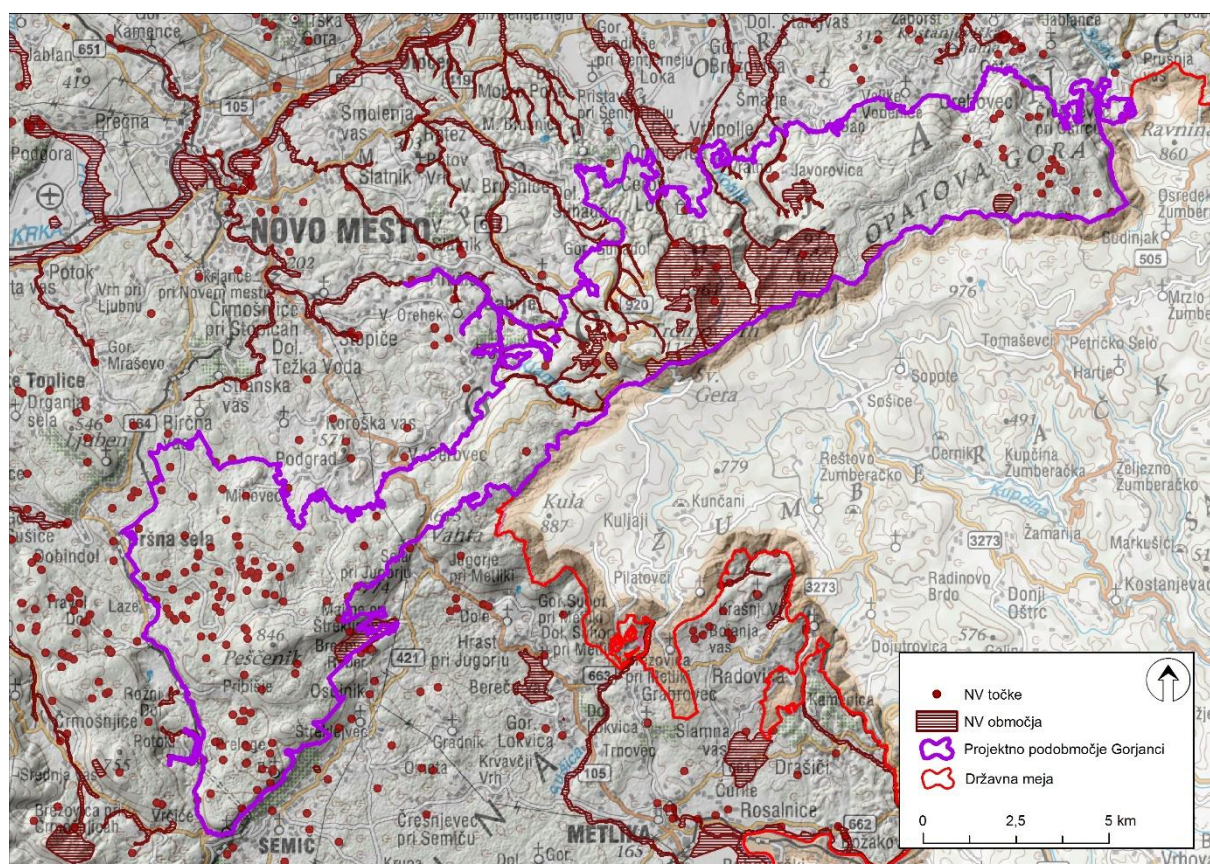
2.2.1.3 Naravne vrednote

Preglednica 4: Naravne vrednote (navedene so le ploskovne naravne vrednote) v pod-območju Gorjanci

ID.	IME	POMEN	KRATKA OZNAKA	ZVRST	POVR. NV (ha)
255	Ravna gora - pragozd	državni	Bukov pragozd na slemenu Gorjancev	EKOS, ZOOL	15,55
320	Trdinov vrh - pragozd	državni	Bukov pragozd pod najvišjim vrhom Gorjancev	EKOS, ZOOL	34,85
790	Gorjansko jezero	lokalni	Območje stoječe vode na neprepustnem ovršnem delu Gorjancev pri Miklavžu	HIDR, EKOS	0,71
1936V	Kobila - dolina	državni	Dolina Kobile na Gorjancih s skočniki, skalnimi osamelci in rastiščem tise	GEOMORF, HIDR, EKOS, (ZOOL), (BOT)	362,27
4265	Črna lica - košenica na Gorjancih	državni	Košnica pri Miklavžu na Gorjancih	BOT	6,15
4315	Rute - košenica na Gorjancih	državni	Košnica pri Gospodični na Gorjancih	BOT	37,57
4514V	Klamfer	lokalni	Naravno ohranjen vodotok s povirjem v Gorjancih	HIDR, EKOS, ZOOL	100,13
7866	Pri Debeli bukvi	lokalni	Gozd bukve s posameznimi izjemnimi drevesi na Opatovi gori, južno od Orehovca	EKOS, DREV	20,56
8130	Kobila	državni	Desni pritok Krke z izvirno dolino na Gorjancih	HIDR, GEOMORF, EKOS	32,69
8161V	Pendirjevka	državni	Potok z istoimensko izvirno dolino na Gorjancih in tokom na Šentjernejskem polju	HIDR, ZOOL	513,37
8166	Trdinov vrh	državni	Območje najvišjega vrha Gorjancev	GEOMORF, EKOS	26,64
8202	Miklavž - košenica	lokalni	Košnica z redkimi rastlinskimi vrstami pri Miklavžu na Gorjancih	BOT	16,19
8203	Javorovica - košenica	lokalni	Košnica z redkimi rastlinskimi vrstami nad Javorovico na Gorjancih	BOT, EKOS	38,76
8267	Jelenov skok	lokalni	Visoka skalna stena južno od Gospodične na Gorjancih	GEOMORF	7,16
8268	Stena ob Vrtaškem potoku	lokalni	Visoka skalna stena ob Vrtaškem potoku severno od Gospodične na Gorjancih	GEOMORF	0,88
8271	Sovpat	lokalni	Hudourni potok s povirjem na Gorjancih, desni pritok Klamferja pri Pangrč Grmu	HIDR, EKOS	13,10
8272	Babni potok	lokalni	Hudourni pritok s povirjem na Gorjancih, desni pritok Sovpata pri Pangrč Grmu	HIDR, EKOS	6,54
8273	Šumeči potok	lokalni	Hudourni potok s povirjem v Gorjancih, levi pritok Brusničice v Velikih Brusnicah	HIDR, EKOS	29,01
8274	Vrtaški potok	lokalni	Hudourni potok s povirjem v Gorjancih, desni pritok Brusničice v Velikih Brusnicah	HIDR, EKOS	53,89
8277	Vratljanski potok	lokalni	Hudourni potok z izrazito dolino v povirju, levi pritok Lačnega potoka pri Pleterjah	HIDR, EKOS	9,54

ID.	IME	POMEN	KRATKA OZNAKA	ZVRST	POVR. NV (ha)
8278	Globoko	lokalni	Hudourni potok s povirjem v Gorjancih, desni pritok Lačnega potoka pri Pleterjah	HIDR, EKOS, GEOMORF	15,45
8298	Potoki	lokalni	Manjša kraška ponikalnica z zaježitvijo pri vasi Potoki, severno od Semiča	HIDR, ZOOL, EKOS	22,89
8504	Cerov Log - rastišče tis	lokalni	Rastišče tis v dolini Špehovka južno od Cerovega Loga	DREV	3,89
8632	Malinska draga	državni	Suha dolina jugozahodno od Malin pri Štrekljercu	GEOMORF	75,86

Slika 4: Naravne vrednote v projektnem pod-območju Gorjanci in njegovi okolici

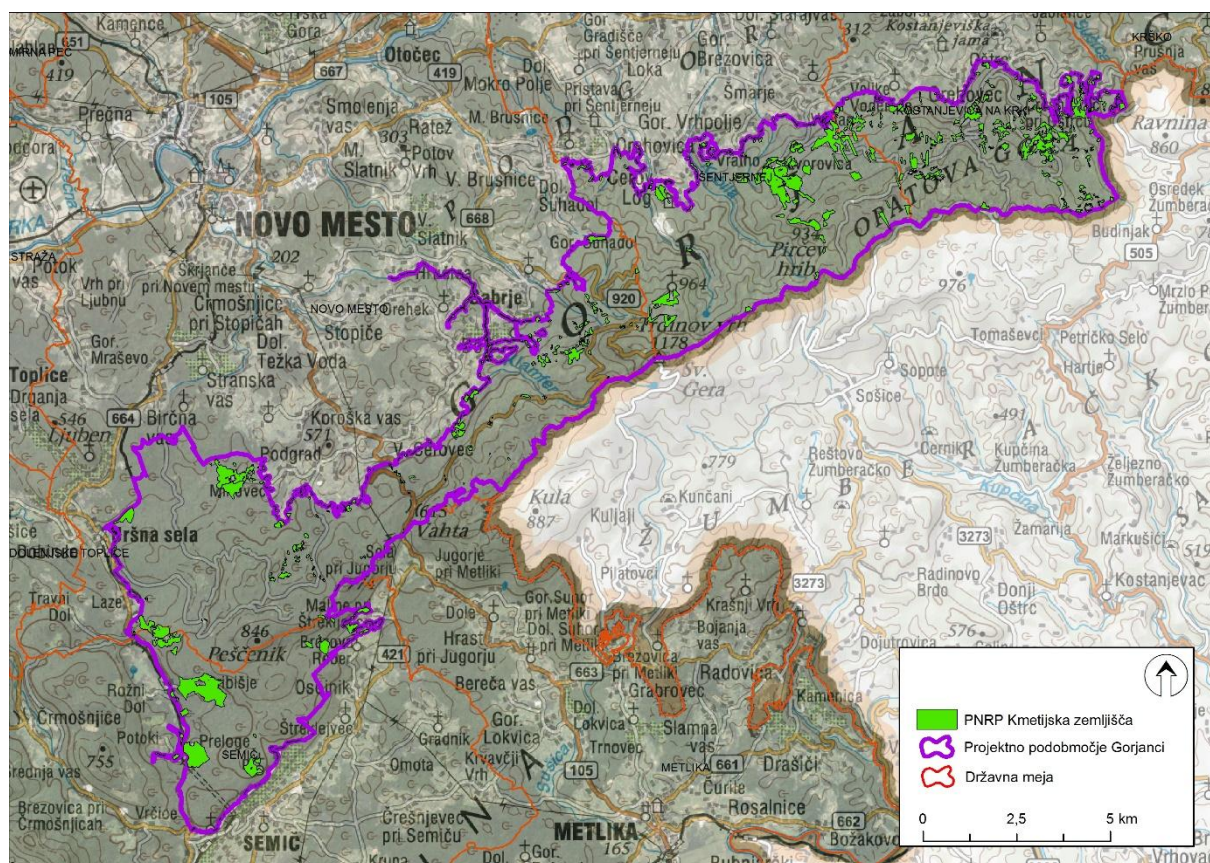
2.2.2 Kmetijstvo

Preglednica 5: Kmetijska zemljišča

OBČINA	NAMENSKA RABA TAL – KMETIJSKE POVRŠINE (ha)	DEJANSKA RABA TAL – KMETIJSKE POVRŠINE (ha) *	DEJANSKA RABA TAL – KMETIJSKE POVRŠINE V ZARAŠČANJU (ha) **
Kostanjevica na Krki	212,31	124,50	32,54
Novo mesto	179,97	146,76	44,01
Semič	162,77	95,04	31,72
Šentjernej	231,92	172,76	30,12
PSA Gorjanci	786,97 (6,67 % PSA)	539,06 (4,57 % PSA)	138,39 (1,17 % PSA)

* - zajete vse kmetijske površine dejanske rabe tal (1222, 1300, 1410, 1500, 1600, 1800);

** - zajete kmetijske površine dejanske rabe tal, v različnih fazah zaraščanja (1410, 1500, 1600, 1800)

Slika 5: Kmetijska zemljišča v projektnem pod-območju Gorjanci

2.3 PROSTORSKO IN SEKTORSKO NAČRTOVANJE

2.3.1 Prostorsko načrtovanje

Za prostorske ureditve lokalnega pomena predpisuje Zakon o prostorskem načrtovanju (Ur. l. RS, št.33/07, 108/09) obvezno izdelavo dveh prostorskih aktov, to sta občinski prostorski načrt (OPN) in občinski podrobni prostorski načrt (OPPN).

Prostorski akti:

Občina Kostanjevica na Krki:

- Odlok o Občinskem prostorskem načrtu Občine Kostanjevica na Krki (Ur. l. RS, št. 51/13)

Mestna občina Novo mesto:

- Odlok o Občinskem prostorskem načrtu Mestne občine Novo mesto (Ur. l. RS, št. 101/09, 37/10-teh. popr., 76/10-teh. popr., 77/10 - DPN, 26/11-obv. razl., 4/12-teh. popr., 87/12-DPN, 102/12 - DPN, 44/13-teh. popr., 83/13-obv. razl., 18/14, 46/14-teh. popr., 16/15 in Dolenjski uradni list, št.12/15)

Občina Semič:

- Odlok o Občinskem prostorskem načrtu Občine Semič (Uradni list RS, št. 60/13 in 105/15)

Občina Šentjernej:

- Odlok o Občinskem prostorskem načrtu Občine Šentjernej (Uradni vestnik občine Šentjernej, št. 04/10, 05/13, 10/16)

Preglednica 6: Veljavni prostorski akti

OBČINA	VELJAVNI PROSTORSKI AKT	OBJAVA
Kostanjevica na Krki	Odlok o Občinskem prostorskem načrtu Občine Kostanjevica na Krki	Ur. l. RS, št. 51/13
Novo mesto	Odlok o Občinskem prostorskem načrtu Mestne občine Novo mesto	Ur. l. RS, št. 101/09, 37/10-teh. popr., 76/10-teh. popr., 77/10 - DPN, 26/11-obv. razl., 4/12-teh. popr., 87/12-DPN, 102/12 - DPN, 44/13-teh. popr., 83/13-obv. razl., 18/14, 46/14-teh. popr., 16/15 in Dolenjski uradni list, št.12/15
Semič	Odlok o Občinskem prostorskem načrtu Občine Semič	Uradni list RS, št. 60/13 in 105/15
Šentjernej	Odlok o Občinskem prostorskem načrtu Občine Šentjernej	Uradni vestnik občine Šentjernej, št. 04/10, 05/13, 10/16

2.3.2 Kmetijstvo – kmetijsko okoljski ukrepi, podukrepi in operacije Programa razvoja podeželja 2014 – 2020

Program razvoja podeželja (PRP) je skupni programski dokument Slovenije in Evropske komisije, ki predstavlja programsko osnovo za črpanje finančnih sredstev iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP).

V obdobju 2014–2020 se v okviru Programa razvoja podeželja izvaja 13 ukrepov. Določeni ukrepi se nadalje delijo na podukrepe oz. operacije.

V letu 2015 je na projektnem pod-območju Gorjanci gospodarilo 294 kmetijskih gospodarstev., od tega jih je bilo v ekološko kmetovanje vključenih 12 gospodarstev (4,1 %).

Na projektnem pod-območju Pohorje so kmetje vključeni v naslednje KOPOP ukrepe:

- Trajno travinje I, Ukrep TRZ_I_NPAS (1 KMG-MID);
- Trajno travinje II, Ukrep TRZ_II_OSIL (3 KMG-MID);
- Posebni traviščni habitati, Ukrep HAB_KOS (3 KMG-MID);
- Posebni traviščni habitati, Ukrep HAB_MRVA (2 KMG-MID);
- Posebni traviščni habitati, Ukrep HAB_ORGG (3 KMG-MID);
- Visokodebelni travniški sadovnjaki, Ukrep KRA_VTSA (1 KMG-MID).

Skupne površine ukrepov KOPOP na območju projektnega pod-območja Gorjanci na rabi 1300 (trajno travinje) predstavljajo 2,69 ha.

Na projektnem pod-območju Gorjanci sta pristojni naslednji enoti KGZ: KGZ Novo mesto (občine Semič, Novo mesto in Šentjernej) in KGZ Brežice (Občina Kostanjevica na Krki).

2.3.3 Gozdarstvo – Gozdnogospodarski načrti

Preglednica 7: Veljavni gozdnogospodarski načrti

Gozdnogospodarsko območje (GGO)	Gozdnogospodarska enota (GGE)	Obdobje trajanja načrta	
		od	do
GGO Novo mesto	Šentjernej	2000	2009
GGO Novo mesto	Mehovo	2012	2021
GGO Brežice	Gorjanci *	2008	2017
GGO Novo mesto	Semič	2016	2025

*Gozdnogospodarske enote, v katerih se izvajajo/načrtujejo aktivnosti na terenu;

(Vir: http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/zoranp/ggn_nacrtovanje/seznam_gge.pdf)

2.4 FIZIČNE ZNAČILNOSTI OBMOČJA

2.4.1 Klimatske značilnosti

Gorjanci ležijo na robu Panonske kotline in imajo zmerno celinsko podnebje. Krajevne podnebne razlike so odvisne od reliefa, predvsem pa nadmorske višine (mikrolokacija ima velik pomen na vremenske razmere). Gorjanci dobijo od 1100 mm padavin na vzhodu do 1300 mm padavin v osrednjem in zahodnem delu, v najvišjem delu tudi do 1500 mm. Prvi padavinski višek je junija in drugi novembra, prvi nižek januarja in drugi oktobra. (vir: Slovenija, pokrajine in ljudje)

Slovenski del Gorjancev (PSA Gorjanci) je orientiran severno.

Ob vznožju so januarja povprečne dnevne temperature okoli 0 C in julija okoli 20 C, povprečna letna temperatura pa okoli 10 C. Za obrobje sta značilna toplotni obrat in topli pas, tako da se vinogradi ponekod dvignejo tudi nad 500 m visoko. (vir: Slovenija, pokrajine in ljudje)

2.6 PRETEKLA RABA TRAVIŠČ OBMOČJA

Z vidika kmetijske rabe so bile košenice na Gorjancih v preteklosti pomembne predvsem iz vidika preskrbe živine. Živinoreja je bila pomembna dejavnost v vaseh na obronkih Gorjancev, košenice pa so predstavljale pomemben vir krme za preskrbo živine. Košnja je potekala večinoma ročno s kosami in se je zaradi razmeroma visoke lege košenic na območju izvajala razmeroma pozno, po navadi v poletnih mesecih med junijem in avgustom. Prebivalstvo, poseljeno na vznožju Gorjancev, je nakošeno mrvo iz višje ležečih košenic s pomočjo vprežne živine spravljalo v dolino, na malenkost višje ležečih posestvih pa so pogosto kombinirali košnjo in pašo na košenicah. Ponekod so kmetje seneni drobir, ki je ostal po košnji travnikov, v dolini razsipali po košenicah, kar lahko pojasni odstopanja vrstne sestave od pričakovane sestave za ta habitatni tip. Dognovanje travnikov v splošnem ni bilo razširjeno, z izjemo košenic, kjer se je poleg košnje izvajala tudi paša živine, kjer so bila dodatna hranila vnesena kot posledica prisotnosti živine.

Na podlagi analize pretekle rabe po letu 2005 (anketni vprašalniki) lahko povzamemo naslednje:

- Zaradi večje nadmorske višine in posledično kasnejše vegetacije so površine primerne le za enkratno košnjo. Večina lastnikov površine pokosi v juliju.
- Kljub temu, da se travniki nahajajo na večji nadmorski višini, gre v primeru še aktivnih traviš večinoma za položne travnike. Eden ključnih problemov je težaven dostop od vznožja Gorjancev do košenic, predvsem zaradi slabe cestne infrastrukture.
- Paša se na območju Gorjancev praktično ne izvaja.
- Travniske površine na območju Gorjancev se ne gojijo.

2.7 EKOLOŠKE IN BIOLOŠKE ZNAČILNOSTI OBMOČJA

Preglednica 8: Ciljni habitatni tip na projektnem pod-območju Gorjanci

KODA VRSTE / HT	IME VRSTE / HT	EKOLOŠKE ZAHTEVE	OHRANITVENO STANJE V CELINSKI BIOGEOG. REGIJI	CON A (ha)	PROJEK TNO POD-OBMOČ JE (%)
HT 6210*	Polnaravna suha travišča in grmiščne faze na karbonatnih tleh (<i>Festuco-Brometalia</i>) (*pomembna rastišča kukavičevk)	Ta habitatni tip sestavljajo travniki ali pašniki na apnencih, dolomiti, redkeje na flišu ali peskih in starih prodiščih. Njihova rastišča so suha, svetla in topla, podlaga je nevtralna ali rahlo bazična, z malo hranili. Ne prenesejo gnojenja, razen na zelo pustih tleh, kjer uspevajo tudi ob zmernem gnojenju. Poraščajo pobočja gričevij (razen severnih), kjer so plitva, mestoma razgaljena tla. Ne prenesejo močne vlage, kakor tudi ne zastajanja vode. Potrebujejo ekstenzivno pašo ali košnjo 1-2-krat letno, prvič po odvetu večine travniških rastlin, brez gnojenja, s sušenjem sena na travniku, ne škodi jim paša na koncu sezone (avgust-oktober). V Sloveniji se ta habitatni tip pojavlja raztreseno na primernih površinah (negnojeno, zlasti karbonatna tla, prisojna pobočja). Ogrožajo ga gnojenje travnikov, baliranje sena, spreminjanje travnikov v njive, zaraščanje z lesnimi vrstami, ponekod tudi planinarjenje in izgradnja infrastrukture.	Slabo stanje - se slabša	149	1,26

Preglednica 9: Ostali habitatni tipi in kvalifikacijske vrste na projektnem pod-območju Gorjanci

Koda vrste / HT	Ime vrste / HT	Ohranitveno stanje v celinski biogeog. regiji	Velikost cone [ha]
HT 9110	Bukovi gozdovi (<i>Luzulo-Fagetum</i>)	Neugodno stanje-se izboljšuje	62
HT 91K0	Ilirski bukovi gozdovi (<i>Fagus sylvatica</i> (<i>Aremonio-Fagion</i>))	Ugodno stanje	8503
1354*	rjavi medved (<i>Ursus arctos</i>)	Ugodno stanje	11560
1087*	alpski kozliček (<i>Rosalia alpina</i>)	Neugodno stanje-se slabša	8592
1323	veliki navadni netopir (<i>Myotis bechsteinii</i>)	Ugodno stanje	11589
1089	bukov kozliček (<i>Morimus funereus</i>)	Ugodno stanje	10322
1361	navadni ris (<i>Lynx lynx</i>)	Slabo stanje-se slabša	11538
4036	veliki frfotavček (<i>Leptidea morsei</i>)	Neugodno stanje-trend ni znan	241
1902	lepi čeveljc (<i>Cyripedium calceolus</i>)	Ugodno stanje	11266
4046	veliki studenčar (<i>Cordulegaster heros</i>)	Ugodno stanje	1630
1078*	črtasti medvedek (<i>Callimorpha quadripunctaria</i>)	Ugodno stanje	1125
1308	širokouhi netopir (<i>Barbastella barbastellus</i>)	Ugodno stanje	11589
1093*	navadni koščak (<i>Austropotamobius torrentium</i>)	Neugodno stanje-se izboljšuje	108

2.8 DRUŽBENO EKONOMSKE ZNAČILNOSTI OBMOČJA

2.8.1 Dejavnosti znotraj območja

2.8.1.1 Varstvo narave

Prve zamisli o varovanju Gorjancev segajo v čas po prvi svetovni vojni in so tesno povezane z novomeškimi planinci, ki so to pogorje začeli na široko odpirati obiskovalcem z markiranimi potmi in prvimi planinskimi zavetišči. To je obdobje, ki ga je zaznamoval takratni predsednik društva, vsestransko razgledan naravoslovec Ferdinand Seidl. Na njegovo pobudo je bil leta 1923 vrh Sv. Jera preimenovan v Trdinov vrh, leta 1931 pa urejen izvir Gospodična z okolico. S posebnim razglasom načelstva novomeškega sreza je bil na Seidlovo pobudo tega leta izvir uradno zavarovan, s čimer so planinci preprečili posek gozda v njegovem zaledju. To je eno prvih zavarovanj naravne dediščine v tedanjem slovenskem prostoru (Hudoklin, 1993). Tekom naslednjih desetletij je bilo iz gozdnega gospodarjenja izločenih več površin (gozdni rezervati). Ključna vloga Gorjancev oz. njegovih naravnih prvin (predvsem gozdovi) je varovanje izdatnih količin podzemne vode, ki se v veliki meri izrablja za oskrbo s pitno vodo. Posebno vlogo v tem oziru imajo tudi varovalni gozdovi v dolinah Kobile in Pendirjevke.

Kar se tiče košenic, so se že desetletja nazaj pojavili podatki o odkritju redkih rastlin. V današnjem času, ko so prisotni trendi opuščanja rabe in posledično zaraščanja košenic, je izrednega pomena ohranjanje le-teh, saj s tem ohranjamo elemente biotske raznovrstnosti (semenska banka) in navsezadnje tudi zelo pestro kulturno krajino.

2.8.1.2 Kmetijstvo

Kmetijske površine na vzpetem delu Gorjancev so v lasti kmetov, ki živijo v naseljih ob vznožju Gorjancev. Večinoma gre za travniške površine, ki pa se v zadnjih desetletjih zaradi spremenjenih družbenih in ekonomskih razmer izrazito opuščajo in zaraščajo. Eden glavnih vzrokov za opuščanje rabe travišč je tudi upad staleža živine, ki je včasih bil glavni porabnik suhe krme oz. spremembe v načinu prehranjevanja živine.

Pri komunikaciji z lastniki ekstenzivnih travišč je opaziti močno čustveno navezanost na košenice, saj so nanje vezani spomini ljudi, ki so jih desetletja obdelovali ročno.

2.8.1.3 Gozdarstvo

Gozdovi so na območju Gorjancev prevladujoč tip krajine in pokrivajo skoraj 95 odstotkov površja. Njihov delež pa se zaradi opuščanja kmetijske rabe zemljišč in posledičnega zaraščanja kmetijskih

površin še povečuje, s čemer izginja tudi nekdanja kulturna krajina, ki se na območju pojavlja v obliki tradicionalnih košenih travnikov – košenic. Sedanje stanje gozdov je odraz demografske in socio-ekonomske strukture območja v preteklosti ter danih ekoloških značilnosti Gorjancev. Predvsem v nižinskih predelih so bili gozdovi tekom zgodovine zaradi gostejše poseljenosti degradirani in izkrceni, v višjih legah pa so se zaradi težje dostopnosti ohranili v naravnih oblikah, tudi v obliki pragozdnih ostankov.

Gozdovi so pretežno listnate strukture: v nižjih legah gabrovo-hrastove, tudi kostanjeve, v višjih legah pa povečini bukove, s posamičnimi plemenitimi listavci (javor, brest, lipa) ali po grebenih termofilnimi listavci (mali jesen, črni gaber, mokovec). Primešani iglavci so razen jelke umetno vneseni. V nižjih legah so gozdovi povečini degradirani in malo donosni, v višjih legah pa relativno ohranjeni in zelo kvalitetni. Lesne zaloge na območju se gibajo med 224 m³/ha in 284,6 m³/ha s prirastki med 6 – 7,6 m³/ha, pri čemer prirastek iglavcev nekoliko višji kot pri listavcih. Delež ohranjenih gozdov, v katerih je prisotnih manj kot 30% tujih drevesnih vrst, se na območju Gorjancev giba med 75 in 84 %. V višinskem svetu je ohranjenost gozdov dobra, slabše ohranjeni pa so gozdovi v nižinah, predvsem kislj bukovi gozdovi. Močna spremenjenost je prisotna na nasadih iglavcev (smreka, rdeči, zeleni bor, macesen) in na področjih preteklega panjevskega gospodarjenja s kostanjem.

Tehnološke razmere za pridobivanje lesa so v nižinskem in gričevnatem svetu ugodne v višjih legah pa zaradi velikih naklonov in razgibanega reliefa težavne in za gospodarjenje nedostopne.

Poudarjenost funkcij gozda je močno pogojena z ekološkimi danostmi področja pri čemer so najbolj izpostavljene varovalna, hidrološka in biotopska funkcija. Na ovršnem delu hribovja se nahajata dva zavarovana pragozdna ostanka, pragozd Gorjanci in pragozd Ravna gora, ki predstavljata naravne bukove gozdove značilne za višinske lege tega območja. Z vidika opravljanja ekološke funkcije ter funkcije varovanja naravnih vrednot po obsegu izstopa rezervat Kobile s sklenjenim območjem 351 ha.

2.8.1.4 Rekreativna in turizem

Na območju Gorjancev obstaja osnovna turistična infrastruktura zgolj v smislu pohodniških poti in osnovnega makadamskega cestnega omrežja. Na območju Miklavža je vzpostavljena učna pot, v okviru katere so predstavljene naravne in družbene značilnosti tega območja. Ovršni del Gorjancev je zelo priljubljen za pohodnike. Urejena sta dva planinska doma, in sicer Gosposki ter Miklavž. Državna meja, ki poteka po grebenu Gorjancev, deluje kot zaviralni moment pri potencialnem razvoju turizma. Pojavljajo se pobude za vzpostavitev nove in ureditev obstoječe osnovne turistične infrastrukture (ceste, parkirišča, gostinska ponudba) v ovršnem delu Gorjancev.

2.8.1.5 Poselitev, urbanizem in infrastruktura

Prebivalstvo je zgoščeno predvsem v nižje ležečih predelih Prigorjanskih gor, kjer je večina obdelovalnih površin, medtem ko so najredkeje poseljeni najvišji, hriboviti predeli vzdolž državne meje s prevlado gozdnatih in deloma travniških površin. Gorjanci so uspeli med vsemi projektnimi

pod-območji ohraniti najbolj vitalno prebivalstvo, saj ima večina naselij podpovprečen indeks staranja celo za slovenske razmere in ne le primerjalno z drugimi projektnimi območji. Tudi spolna sestava prebivalstva v povprečju izkazuje ravnovesje, manj ugodna pa je izobrazbena sestava Gorjancev, saj imajo visok delež prebivalstva z (ne)dokončano osnovno šolo (36,3 %) in nizek delež višje- in visokošolsko izobraženih (14,0 %). Gorjanci izkazujejo tudi razmeroma velik socialni kapital z društvenimi dejavnostmi (11 društev na 1000 prebivalcev), med katerimi je največ športno-rekreacijskih društev, posebnost območja pa so društva usmerjena v konjeniške športe. Razen dveh naselij (Javorovica, Planina v Podbočju) nad 500 m ni poselitve. Potrebno pa je poudariti, da podatki niso popolnoma relevantni za projektno pod-območje Gorjanci, saj so praktično vsa naselja izven varovanega območja (območja Natura 2000), prebivalstvo naselij ob vznožju Gorjancev pa ekonomsko gravitira v močne industrijske centre v Novem mestu (Krka, Revoz, Adria) in Šentjernej.

Na ovršnem delu Gorjancev je zadnje čase veliko pritiskov na prostor, predvsem v smislu ureditev za občasno ali celo stalno poselitve. Večkrat omenjene so tudi pobude za asfaltiranje cestnega omrežja v osrednjem delu Gorjancev.

Preglednica 10: Demografski kazalci občin, na območju katerih se nahaja projektno pod-območje Gorjanci (SURs, 2015)

Občina	Št. prebivalcev	Gostota (prebiv./ km ²)	Skupni prirast / 1000 prebivalcev	Št. aktivnih prebivalcev	Delež brezposelnih (%)	Povprečna bruto plača na zaposleno osebo (€)
Kostanjevica na Krki	2.441	42,0	-14,7	996	11,2	1.021,51
Novo mesto	36.344	154,0	3,5	14.866	10,8	1.766,16
Semič	3.789	25,8	-4,8	1.561	15,6	1.263,79
Šentjernej	6.971	72,6	0,9	3.021	10,2	1.581,23

3 VIRI IN LITERATURA

- Perko, D., Orožen Adamič, M. (ur.). 1999. Slovenija : pokrajine in ljudje. Mladinska knjiga, Ljubljana.
- Slovenske statistične regije in občine v številkah. Statistični urad Republike Slovenije. URL: <http://www.stat.si/obcine> (citirano 20.07.2017).
- Naravovarstveni atlas. Zavod RS za varstvo narave. URL: <http://nva.gisportal.si/PassAuth/AutoAuth.aspx?ReturnUrl=/web/>.
- Program upravljanja območij Natura 2000 (2015-2020). 2015. Program upravljanja območij Natura 2000 v Sloveniji 2014–2020 – SI Natura 2000 Management (LIFE11/NAT/SI/880) s prispevkom finančnega inštrumenta Evropske skupnosti LIFE +. Vlada Republike Slovenije. Ljubljana (dosegljivo na: http://www.natura2000.si/fileadmin/user_upload/LIFE_Upravljanje/PUN_ProgramNatura.pdf)
- Škvarč, A. et al. 2007. Vodnik vsebin za pripravo podrobnejših načrtov upravljanja območij Natura 2000. Zavod RS za varstvo narave. Ljubljana.
- Zbirno poročilo po direktivi o habitatih 2013: http://www.zrsvn.si/sl/informacija.asp?id_meta_type=65&id_informacija=579

Priloga:

- Priloga 1: Naravovarstvena izhodišča za upravljanje suhih travišč na projektnih pod-območjih projekta LIFE TO GRASSLANDS: pod-območje Gorjanci